

הרב משה ליב הכהן הלברשט

חג השבועות - פרשת נשא

מהותה של התורה הקדושה

"...ויחן שם ישראל נגד ה' ומשה עלה אל האלהים, ויקרא אליו ה' מן ה'ר לאמר, כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל" (שמות יט, ב-ג).

"ויחן שם ישראל" - פאיש אַחד בלב אַחד. "כה תאמר לבית יעקב" - אלו הנשים תאמר להן בלשון רכה. "ותגיד לבני ישראל" - עונשים ודקדוקין פּרש לזכרים דברים הקשין כגידין (רש"י, מכילתא).

גדולה הבטחה שהבטיחן הקדוש ברוך הוא לנשים יותר מן האנשים שנאמר (ישעיהו לב, ט) "נשים שאננות קמנה שמענה קולי בנות בטחות האזנה אמרתי", אמר ליה רב לר' חייא נשים במאי זכין? (ברכות יז). שאלה זו של רב לר' חייא לכאורה תמוהה ביותר, התורה הקדושה נתנה לכל עם ישראל, פאיש אַחד בלב אַחד, ולא זו בלבד אלא שהיתה פניה ישירה לנשים עוד לפני האנשים "כה תאמר לבית יעקב", אם כן מדוע נחשב שזכותן של הנשים בתורה תהיה פחותה מזו של האנשים?

מצות עשה ללמד חכמת התורה וללמדה, ונוהגת מצוה זו בכל מקום ובכל זמן בזכרים אבל לא בנקבות, שנאמר (דברים יא, יט) "בניכם", ודרשו זכרונם לברכה (קידושין כט:) ולא בנותיכם (ספר החינוך מצוה תיט). מכיון שהנשים אינן מצוות בלמוד התורה, ולמוד התורה היא המצוה המרכזית ביותר בתורה, שבה יש לעסק תמיד כמו שנאמר (יהושע א, ח) "והגית בו יומם ולילה", לכן שאל רב לר' חייא נשים במאי זכין, אם אינן מצוות בלמוד התורה, מדוע גדולה הבטחה שהבטיחן הקדוש ברוך הוא לנשים יותר מן האנשים? ועל זה משיבה הגמרא, באקרוי בנייהו לבי פנישתא - בכך שמביאות את בניהן, תינוקות של בית רבן, ללמד אצל רבם בבית הפנסת, ובאתנוי גבריהו בי רבנן - ובכך שמאפשרות לבעליהן ללמד בבית המדרש משנה וגמרא, ונטרין לגבריהו עד דאתו מבי רבנן - וממתינות לבעליהן ונותנות להם רשות ללכת וללמד תורה בעיר אחרת. זו היא הסבה שלנשים יש זכות עצומה במצוות תלמוד תורה, אבל בתורה עצמה ברור הוא שחלקן לא יגרע, ולא על כך שאל רב לר' חייא נשים במאי זכין, כי התורה נתנה לכלם, ולכל אַחד ואחת יש בה חלק.

כדי להבין משג זה יש להרחיב מעט, יש אנשים החיים בתחושה שהתורה שייכת רק לאברכים ובני תורה, אבל נשים מה להן ולזה... יש החושבים שהתורה נמצאת בגבולות פיזיים כאלו ואחרים, ומכאן ואילך מדבר בעולם של חלין שאין לו כל קשר לתורה, יש אנשים שאצלם התורה שייכת לגבולות ההלכה, עשה ולא תעשה, וכל מה שמעבר לכה אינו שייך לענין, יש הרואים בתורה מקור השראה, יש הרואים בתורה ספר היסטוריה וחקים, ועוד כהנה וכהנה, אבל האמת היא שכל אלו, מפל צדי המתנס, לוקים בהבנת מהותה של המתנה הגדולה שקבלנו בחג מתן תורתנו.

מורנו הרב רבי שמשון ב"ר רפאל הירש זצ"ל בתאוריו על מהותה של התורה הקדושה נותן לנו אפשרות להבין קצת יותר, מה היא אותה מתנה שקבלנו: זיקת התורה לאדם המצוי – בכל התורה כלה לא תמצא דבר שאינו נוגע לאדם בכל גוניו, מצביו ותחושותיו. אין לה דבר בתורה שאינו נוגע לאדם בחייו וכיחיד וביחסי עם החברה והמדינה. בשום פנים לא יוכל אדם להצביע על דבר בתורה ולטען, שהוא רחוק ממנו וכי הוא חסר כל ערך ממשי לגביו. על פי התורה מכיר כל אדם את תפקידו בחיים, ולאורה הוא רואה בבהירות את מהותם של כל העצמים ותפקידם בבריאה, והוא לומד להתבונן ולהבין את העולם בתור בריאתו של ה', ואת מקומו שלו בבריאה. כך נפתרות לפניו כל חידות העולם, האנושיות והעצמים, והוא מגיע לכלל הבנה רוחנית וכח מוסרי איתן לעשות את דרכו בחיים כאדם חושב ומתבונן..

היפלא, אפוא, שמשוררי האמה וחקמיה מפליגים כל כך בשבחה של תורה ומרבים עליה דברי הערכה ומחשבה? חוקי התורה ממלאים את כל הניתו של האדם והיא שופעת עליו אורה ושמחה. "תורת ה' תמימה משיבת נפש, עדות ה' נאמנה מחכימת פתי. פקודי ה' ישרים משמחי לב, מצות ה' ברה מאירת עינים. יראת ה' טהורה עומדת לעד, משפטי ה' אמת צדקו יחדו. הנחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים מדבש ונפת צופים" (תהלים יט, ח-יא). התורה היא הנכס היקר והנשגב ביותר.

תורת האדם ועשר גונייה – התורה מגוננת כמו החיים עצמם. היא אינה מגבלת ואינה נתנת לצמצום, כמו כל ההתפתחויות בחיים. היא הורתם ויולדתם של החיים, והיא המחנכת ומדריכה אותם. היא מקיפה את כל החיים, על כל גונייהם, נסבותיהם ותמורותיהם..

"וזאת תורת האדם" (שמואל-ב, ז, יט). ברם תורה זו מכילה את הכל במוכן הרחב והנשגב ביותר. אלקים כבורא היקום, כמחוקק, כשופט, כאבי האנושות, כמחנך ומדריך, כמנהיג הטבע ותולדות האדם, גלוי השכינה בהפעלת תהליכי הטבע, ותפקיד האדם במסגרת הטבע ובמסגרת תולדות האנושות לתקופותיה – זה תכנה של התורה. ולכן היא פונה לכל אחד מאתנו ואומרת לנו: "לא נפלאות הוא ממך ולא רחקה הוא... כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו" (דברים ל, יא, יד). אין בתורה דבר אשר הוא נשגב מבינתך, ואשר לא תוכל לעשותו בלבבך וברוחך.

(כתבי רש"י הירש - יסודות החינוך חלק ב', עמ' קנז, קפד-קפה).

בתורה יקרה זו, המקיפה הכל, וממלאת את כל הניתו של האדם ושופעת עליו אורה ושמחה, יש לכל אחד ואחת חלק שווה ומלא.

ספורים משלים ועובדות מהחפץ חיים משלבים בפרשת השבוע - חג השבועות

חולה בעינים

ישנם אנשים שחושבים שהתורה שלנו צריכה להשתפר ולהשתנות לפי רוח הזמן. והאמת היא שצריכים לשלח אותם לאבחון אצל רופא עינים, בכדי שיבדק אם הם רואים טוב.

היה פעם איש אחד, שרץ ברחוב וצעק, שהבית הגדול שעומד במרכז השוק רועד, ועומד להתמוטט, כל העוברים ושבים ברחו מרב פחד.

עובר ארח פונה לאחד מהבורחים ושואל, מדוע רצים כלם? האנשים מצביעים על האיש שצועק שהבית עומד להתמוטט בקרוב.

תקראו לרופא עינים! קורא עובר הארח בקול גדול, ברור שהאיש הזה חולה בעינים שלו. למה אתם מאמינים לשטויות והבלים כאלו, שהבית הזה הבנוי היטב, ועומד על תלו כל כך הרבה זמן, פתאום יפל? האיש הזה שצועק, הוא נעבאר חולה בעינים, נראה לו שהבית רועד ולכן הוא צועק.

התורה היא בנין בנוי היטב, על פי התכניות של הארכיטקט של העולם, של בורא העולם, והיא "עומדת לעד", היא אינה זקוקה לכל שפור.

מי שזקוקים לעזרה, הם אותם אנשים שחושבים שבימינו אי אפשר לחיות על פי התורה, הם חולים בעינים, ולכן נדמה להם שהתורה נהיתה חלשה.

(הרב שמואל גריינמן "מאה סיפורים ומשלים מהחפץ חיים" – תרגום הרב משה ליב הכהן הלבפשט) ©

"תורת ה' תמימה משיבת נפש... מצות ה' ברה מאירת עינים. יראת ה' טהורה עומדת לעד..." (תהלים יט, ח-י). רבי דוד קמחי "הרד"ק" מפרש: אמר, "עומדת לעד", על כל התורה, שלא צוה האל בה לזמן, אלא עד עולמי עד היא. ולא פדברי הכופרים הנוצרים שאומרים: כי התורה שנתנה בהר סיני היתה לה זמן עד עת בא ישו הנצרי, כי עד זמנו היתה גופנית, ומעת שבה הוא צוה להבין אותה רוחנית; ודבריהם דברי רוח תהו והבל. כי המצות שהם אומרים שהן בדרך משל ולא יובנו כמשמען, הרי האל צוה עליהן בפרוש, ולא על דרך משל. אם כן שאר המצות לא יבין אדם על דרך משל כי אם כמשמען. כי אם היו המצות על דרך משל, היו המצות בספק, זה אומר הדבר הנסתר בו כה הוא, וזה אומר כה הוא; והכתוב אומר (דברים ל, יא) כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוה היום לא נפלאה היא ממך ולא רחוקה היא. ואם היו במצות דברים נסתרים ולא יובנו כמשמעם הרי הם נפלאים ורחוקים.

חג השבועות במחיצת החפץ חיים

להלן תאור חי של חג השבועות, חג מתן תורה, בישיבת ראדין במחיצתו של החפץ חיים:

בערב שבועות היו מסלקים את הספסלים ומסדרים אותם ליד הקירות, ספסל על גבי ספסל והעמודים על גביהם, ומרכזו של אולם הישיבה הגדול נשאר פנוי, כדי לאפשר לכל לצהל ולרקד ללא מפריע. חלל האויר נתמלא נעימות והדי נגינה שונים, הנגונים, כמנגניהם, עברו מעין תהליך של קבוצ גלויות. כאן נתמזגו מדוי גלות עם פעמי גאולה, כסופים למשיח ובטחון, יאוש ותקוה, עצבות ושמחה וכן הלאה. הפרוש הקוקזי על דבקותו המזרחית, האוקראיני בצערו ורחב לבו, הבסרבי על נפתוליו הנואלכיים בהעפלתו למרומים, הרוסי בגלוי לבו הוולגאי וישוב דעתו העקשני, הגרמני ברצינותו ודיקנותו, הפולני בשמחתו החסידית והתפשטות הגשמיות, החב"די בפנימיות-פנימיותו והתפעלותו מהעולמות העליונים, הליטאי בתוגתו, פשטותו וקרירותו, כל הקולות יחד מצאו את בטוים בקצב של הרמוניה אחת נלבבה וערבה, שהלהיבה את כולם ורוממתם לעולמות אחרים.

השמחה היתה עד אין לשער. החפץ חיים היה עומד מרחוק ומתבונן, ופניו היו נוהרים משמחה. רקד כל וכל. רקדו התלמידים עם ראשי הישיבה והשתעשעו יחד – כולם פרט לחפץ חיים. להצעת מקרביו שיצטרף לרקוד, השיב החפץ חיים: "לא, כיצד אהין? לרקד בישיבה אינני ראוני..."

ביום טוב אחד, כשהקהל שקוע היה בגלופין, הגביהו בחורים את ראשי הישיבה למעלה. ברם, איש לא ההין לנהוג כך גם כלפי החפץ חיים, מלבד בחור אחד שתפסו והגביהו כלפי מעלה, אך הצדיק בחל בזאת והקפיד מאוד

על כך וכמעט שהתרעם על אותו בחור. כעבור רגע נגש אל הבחור ובפיוסו אותו העיר: "הלא תבין לרוחי, אל לו לאדם להרשות שירוממוהו למעלה מכפי שהוא באמת..."

השנינות החריפה והפטרונות הברוכים, שניחוונו בהם רבים מבני הישיבה, הוסיפו רבות לסגנוניתה של חג השבועות המקורית. התיצב, למשל, פעם על הבימה בחור אחד, נואם נלהב, מנדל גולדברג מבריסק, ו"מחה" נגד מנהל הישיבה, הגאון הצדיק ר' צבי לוינסון, על שזה האחרון אינו מרחיק ראות במדה הדרושה, שכן בתור מנהל עליו להתחשב באיכות יותר מאשר בכמות... "היות ועל תלמידיה לשעבר של ישיבת רדין נמנים ראשי ישיבות כה מפורסמים כגאונים ר' איסר זלמן מלצר (סלוצק - ירושלים), ר' ברוך הורביץ (אלקוט - סלבודקה), ר' אלחנן וסרמן (ברנוביץ), ר' אליעזר יהודה פינקל (מיר), ר' יוסף פהנמן (פוניבז'), ר' פסח פרוסקין (קוברין) ועוד. כל אלה מעמידים מדי שנה בשנה עשרות תלמידים ושולחים אותם ללמד ברדין. תלמידיהם אף הם יעמידו בעתיד תלמידים, ותלמידים אלה שוב יעמידו תלמידים נוספים. וכי סבור הנך רבי - פנה ישירות אל ר' צבי - שאני מנדל סופי להיות קטלא קניא (קוצץ קנים), חלילה? אף אני עתיד להמציא לה תלמידים... אמר מעתה, שכאן אין רוקדים מאות, אלא אלפי אלפים של תלמידים, אם לא בפעל הרי בכח. הגע אפוא בעצמך, רבי, אלפים כה רבים של תלמידים דים בקורטוב זה של משקה וקנוחו?"

הכל צחקו וזכו את הנואם בתשואות, ור' צבי השיב מיד בחינה של קורת רוח: "הכן נא תחלה, מנדל, את התלמידים, ואני מצדי כבר אשתדל להכין את המשקה". - ושוב שמחו וצחקו.

מבחן הנאמנות

"איש איש כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל" (במדבר ה, יב)

"כי תשטה אשתו" - שנו רבותינו אין המנאפין נואפין עד שתפנס בהן רוח שטות דכתיב כי תשטה.. ופשוטו של מקרא כי תשטה, תט מדרכי צניעות ותחשד בעיניו (רש"י). התורה כותבת תשטה באות טי"ת ולא תסטה באות סמ"ך כדי להוסיף וללמדנו, שהסטייה פלומר הנטייה מדרך הצניעות נובעת מכך שנקנסת באדם רוח שטות, אדם הנמצא במצב של צלילות הדעת, לעולם לא יערער את כל מערכת היחסים שלו עם אלוקיו ואת כל הזוגיות שלו, רק כדי להשיג תאוה רגעית.

"ועבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו והוא נטמאה או עבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו והיא לא נטמאה" (במדבר ה, יד), הבעל התרה באשתו שלא תתיחד עם איש פלוני, והיא עברה על התראתו ואין ידוע אם נטמאה אם לאו.

"והביא האיש את אשתו אל הכהן, והביא את קרבנה עליה, עשירת האיפה קמח שערים, לא יצק עליו שמן ולא יתן עליו לבנה, כי מנחת קנאת הוא מנחת זכרון מזכרת עון" (במדבר ה, טו). קרבן שכל כולו נועד להמחיש את חמרת המעשים. קמח שעורים ולא חטים - כשם שמעשיה מעשה בהמה כך קרבנה מאכל בהמה. "לא יצק עליו שמן" - שלא יהא קרבנה מהדר שהשמן קרוי אור והיא עשיתה בחשך. "ולא יתן עליו לבנה" - שהאמהות נקראות לבונה, והיא פרשה מדרכיהן. "מנחת קנאת" - מעוררת עליה שתי קנאות, קנאת המקום וקנאת הבעל (רש"י).

ולקח הכהן מים קדשים בכלי חרש, ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן יקח הכהן ונתן אל המים" (במדבר ה, יז). "מים קדשים" - שקדשו בכיור, לפי שנעשה הכיור מנחשת מראות הצובאות, וזו פרשה מדרכיהן שהיו נבעלות לבעליהן במצרים תחת התפוח, וזו קלקלה לאחר תבדק בו. "בכלי חרש" - (טוטה ט). היא השקתה את הנואף יין משבח בכוסות משבחים, לפיכך תשטה מים המרים במקדה בזויה של חרס (רש"י).

הכהן מעמיד את האשה לפני ה', ופורע את ראשה על מנת לבזותה, הוא נותן על כפיה את המנחה, ומשביע אותה שלא שטתה, תוך שהוא מחזיק בידיו במים המרים המאחרים.

"וכתב את האלת האלה הכהן בספר ומחה אל מי המרים" (במדבר ה, כג).

ומה לעשות שלום בין איש לאשתו אמרה תורה שמי שנכתב בקדשה ומחה על המים (שבת קטז). מדוע מצוה התורה לעשות צעד קיצוני ומזעזע למחות את שם ה' במים? כדי להדגיש את החשיבות העצומה של השלום בין איש לאשתו. ונתן להוסיף, שזה בא להמחיש את מה שאמרו חכמינו זכרונם לברכה, איש ואשה זכו שכינה ביניהם (טוה יז), וכאן שלא זכו, אין שכינה ביניהם, איש ואשה שאינם שומרים על נאמנות, הרי הם מסלקים את השכינה, והרי זה כמו שמחו את שמו אל המים.

"והשקה את המים והיתה אם נטמאה ותמעל מעל באישה ובאו בה המים המאזרים למרים וצבתה בטנה ונפלה ירכה.." (במדבר ה, כז). המים באים בה ופוגעים בכל גופה, אם כן מדוע מדגישה התורה את הבטן והירך? לפי שהן התחילו בעברה תחלה לפיכך התחיל מהם הפרענות.

"ואם לא נטמאה האשה וטהרה הוא, ונקתה" מהמים המאזרים, ולא עוד אלא "ונזרעה זרע" (במדבר ה, כח) אם היתה יולדת בצער תלד ברוח, אם היתה יולדת שחורים יולדת לבנים (טוה כו). מדוע מגיע לאשה זו שכר של "ונזרעה זרע", היא הרי חטאה בכך שהתיחדה עם איש פלוני אחרי שבעלה התרה בה על כך? התשובה היא, שכאשר "כי אלהים שפט" (תהלים עה, ח), כל הפרטים הכי קטנים נלקחים בחשבון, "והאשה ההוא תשא את עונה" (במדבר ה, לא), שאם נטמאת תמות, ואם לא נטמאת תתבזה לעין כל, על שהעזה פניה לעבר על התראת בעלה ונסתרה (ספורנו), האשה כבר נענשה על עונה בכך שהתבזתה לעין כל, ומשנענשה התכפר עונה, אבל על מה שחשדוה שנטמאה ולא היה בה, על כך מגיע לה פצוי, ולכן "ונזרעה זרע".

"ונקה האיש מעון" (במדבר ה, לא). מדוע נקי האיש מעון, הוא הרי חשד בה בדבר שלא היה בה? מסביר הספורנו, שהוא נקי מעון אף על פי שחשד בכשרה, כי היא זו שגרמה לו לחשד בה, בכך שעברה על התראתו, וגרמה רגלים לדבר.

התורה הקדושה מלמדת אותנו בפרשה זו עד כמה חשובה הנאמנות לה', ולכן הזוג ששכינה שרויה ביניהם, וכאשר בני זוג נמצאים במבחן הנאמנות הגדול הזה, נותנת התורה לבני הזוג, תהליך ברור אמיתי, ותהליך חנוכי, שכולל בתוכו את כל הפרטים הקטנים, על מנת להמחיש את חמרת החטא, להעניש באפן שמדגיש בצורה הכי ברורה על מה הוא בא, ולהשיב את הזוגיות למסלול התקין במקרה שאכן מדבר בחשד שוא.

ספורים משלים ועובדות מהחפץ חיים משלבים בפרשת השבוע - פרשת נשא

הַרְוִיחַ וְהַפְסִיד

גביר לשעבר שיִרד מִנְכָסִיו נִכְנָס לַחֲפֵץ חַיִּים לְבַקֵּשׁ בְּרָכָה עַל פְּרִנְסָה. בְּמַהֲלָךְ הַשִּׁיחָה הַתְּבַרֵר שְׁלֵאִישׁ הַזֶּה הִיְתָה תְּמִיד פְּרִנְסָה בְּכָבוֹד, אָבֵל הוּא הַשְׁתַּוָּקֵק לְהַתְעַשֵּׂר. הוּא רָכַשׁ כְּרִטִּיס הַגְּרָלָה וְזָכָה בְּסָכּוּם גָּדוֹל. בְּכִסְפֵי הַזְּכִיָּה הוּא הֵלֵךְ וּפָתַח עֶסֶק גָּדוֹל וְחָדַשׁ בְּתַחֲוִים בּוֹ לֹא הָיָה מְנֹסָה, וּבְחִלוֹף שָׁנִים מוֹעֲטוֹת הוּא אָבַד אֶת כָּל רְכוּשׁוֹ.

הַחֲפֵץ חַיִּים נֶאֱנַח עַל מַצְבוֹ שֶׁל הַיְהוּדִי, וְאָמַר לוֹ שְׁלַצְעֵרוּ אִינוּ יְכוּל לַעֲזֹר לוֹ. מִשׁוּם שְׁפָתוֹב בְּסִפְרִים, שְׁלַפְנֵי שְׁאָדָם נוֹלַד, נִקְבַּע כְּמָה כֶּסֶף הוּא יְרוּיחַ בְּכָל שָׁבוּעַ בְּיָמֵי חַיָּו, אִם הוּא יְהִיָּה עֲנִי אִו עֲשִׂיר. וּמִכִּיּוֹן שֵׁיִשׁ לְאָדָם פְּרִנְסָה בְּכָבוֹד, מָה לוֹ לְהַתְפַּלֵּל שִׁיזְכָּה בְּפָרֶס הַגָּדוֹל? בְּזֶה שֶׁהַרוּחַת הַרְבֵּה כֶּסֶף בְּפַעַם אַחַת, נִתְּנוּ לָךְ אֶת הַפְּרִנְסָה שְׁלָךְ עֲבוּר הַרְבֵּה שָׁנִים מִרֵאשׁ, תַּעֲשֶׂה מָה שְׁאַתָּה רוֹצֶה, אָבֵל שְׁאֲנִי אוּכַל לַעֲזֹר לָךְ?

(הרב שמואל גריינימן "מאה סיפורים ומשלים מהחפץ חיים" – תרגום הרב משה ליב הכהן הלברשטט) ©

"יְבָרְכֶךָ ה' וַיִּשְׁמְרֶךָ" (במדבר ו, כד). חֲכָמֵינוּ זְכוֹרָנוּם לְבָרְכָה דוֹרְשִׁים: יְבָרְכֶךָ ה' בְּמָמוֹן (במדבר רבה יא, ה). וְרַבְּנוּ מֹשֶׁה בֶּן נַחֲמָן "הַרְמַב"ן" מְפָרֵשׁ אֶת הַפְּסוּקָה: וְטַעַם יְבָרְכֶךָ ה' וַיִּשְׁמְרֶךָ עַל דֶּרֶךְ הָאֱמֶת, כִּי הַבְּרָכָה - מִלְמַעְלָה, וְהַשְּׁמִירָה - שֶׁתִּשְׁמַר אוֹתָהּ...